

UR PRESS- DEBATTEN

Folkökningen

Sydsvenska Dagbladet anför i anledning av ett föredrag vid nationalekonomiska mötet i Oslo i början av juli att folkökningen inom underutvecklade områden tycks vara betydligt större än vad man tidigare räknat med.

De senaste tio årens folkökning har i allmänhet legat femtio procent eller mer över vad man kalkylerat med i den ekonomiska och sociala planeringen.

Denna utveckling är glädjande, såtillvida att dödligheten visat sig mycket lägre än man förutsatt. Detta tyder på en stark förbättring av de hygieniska förhållandena och av levnadsstandarden. Erfarenheten har visat — vilket bl. a. den danske experten Halvar Gille påpekat — att man även under blygsamma ekonomiska betingelser kan nedbringa mortaliteten med hjälp av relativt enkla förbättringar.

Men en stark folkökning i dessa länder är givetvis icke önskvärd. I Indien har det förhållandet, att folkökningen blivit större än man räknat med, lett till att arbetslösheten stigit under den senaste femårsperioden, trots den kraftiga stegring av arbetsmöjligheterna, som ingått i planerna. En minskning i nativiteten kan visserligen här och var förmärkas, men statistikerna har förmodligen goda skäl för sina varningar mot tron på att folkökningen skall kunna bli mera måttlig.

Det är ett faktum, att en befolkningsutveckling som den nuvarande försvårar en ytterst välbehövlig höjning av levnadsstandarden i u-länderna och att den därmed komplicerar de internationella hjälpaktionerna.

Frågan om befolkningsutvecklingen är den mest skickelsediga som mänskligheten över huvud taget har att syssla med.

Förebyggande hälsovård

De förslag som tidigare många läkare gjort sig till talesmän för och som redan länge realiserats av industriläkarna genom deras lämplighetsundersökningar och profylaktiska verksamhet har tidigare avvisats av samhällspolitiker, myndigheter och huvudmän.

Sakligt grundade argument har besvarats med osakkunniga tillbakavisanden och de sakkunniga har som vanligt fått nöja sig. Numera har emellertid hela frågan om förebyggande hälsovård mognat så, att förslagen ivrigt lanseras av politiska instanser och pressorgan.

Stockholms-Tidningen skriver härom:

Hur många år har vi inte talat om nödvändigheten att lägga ner ansträngningar på hälsovård för att minska trycket på sjukvården. De som kämpat för att samhället borde offra mer på sjukdomshindrande åtgärder har överallt mött förståelse, men oftast fått se sina förslag lagda till handlingarna med en positiv skrivning och ett beklagande att disponibla resurser måste reserveras för underförsörjd sjukvård.

Under senare år har man emellertid kunnat konstatera att landsting och kommuner här och var parallellt med en stark utbyggnad av sjukvården hittat möjligheter att stärka hälsovården. Senast fick vi ett glädjande meddelande av den arten från Stockholms stad, som bestämt sig för att starta hälsokontroll för sina 30.000 anställda.

Syftet med kontrollen är att i tid upptäcka sjukdomar eller sjukdomsanlag. Man tänker sig att kontrollen skall omfatta alla anställda över 35 år, vilket betyder ungefär 75 procent av samtliga i stadens tjänst. Hur nödvändig och nyttig den är framgår av en stickprovsundersökning av 300 anställda över 45 år. I den utvalda gruppen visade det sig att 49 procent av männen och 45 procent av kvinnorna visade tecken på förbisedda eller för patienten okända sjukdomstillstånd som föranledde rekommendation om vård eller behandling.

Under ett övergångsskede kommer naturligtvis den föreslagna hälsokontrollen att öka påfrestningarna på sjukvårdsresurserna, men redan på relativt kort sikt kan man räkna med minskade behov av sjukvård.

Personalbristen i sjukvården

"Sjukvårdens kris är en typisk företeelse av vårt välstånd", säger *Göteborgs-Posten* på ledande plats (juni -61) efter en tidigare enkät rörande sjuksköterskebristen, och fortsätter:

Inrikesminister Rune Johansson talade i riksdagsdebatten om sjukvården om skatteverulans. Men han glömde att vad han ville beteckna som en sjukdom kan vara symptom på något som är galet. Det är något fel i själva samhällssystemet då människor avstår från att arbeta emedan arbete inte lönar sig. Det innebär endast att sticka huvudet i busken om man inte vill se att under nuvarande förhållanden lönar det sig inte för många gifta kvinnor att arbeta. Så länge regeringen vägrar att medverka till en ändring av kombinationen sambeskattnings och progressiv skatt kommer många kvinnor se sig nödsakade stanna hemma. De gör det för husfredens skull. På längre sikt förlorar förmodligen en del av dem i det de mister den trygghet ett yrkesarbete ger inte bara för dagen utan också för framtiden.

De som hårdast drabbas av nuvarande brist på arbetskraft blir de sjuka och de kvarvarande sjuksköterskorna. Dessa får genom en orimlig arbetsbörda känna av att endast hälften av alla utbildade sjuksköterskor stannar inom yrket medan den andra hälften stannar hemma sedan de gift sig.

Fortfarande torde på sina håll krävas åtskilliga förbättringar i form av personalvård innan man kan tala om allvarliga försök att skapa trivsel i arbetet. Men ännu mer torde den bristande arbetslusten bland de gifta sjuksköterskorna vara uttryck för en allmän företeelse i samhället. Och den har den nu rådande regimen stor skuld till. Dess strävan har i ny och nedan varit att vinna po-

pularitet genom att tala om minskad arbetstid, förkortade arbetsdagar och -veckor samt utökade semestrar. Genom sitt tal har den bidragit till att skapa ett arbetsfientligt samhälle. Själva arbetsglädjen som är av så väsentligt värde för hela samhället har man om inte direkt förnekat så i varje fall glömt bort.

Den bristen kan bli till ett allvarligt hot mot hela vårt välförhållande. Sjukvårdskrisen är endast en av många följd-företeelser.

Människan i industriarbete

Några reflektioner på ledande plats i *Svenska Dagbladet* om industriell arbetsmiljö förtjänar att räddas ur semesterstiltjen då de publicerades. Tidningen skriver bl. a. följande:

Den arbetsmiljö som den moderna tekniken och det moderna samhället tillsammans skapar är i långa stycken en artificiell miljö. Därmed är det inte sagt att den nödvändigtvis skulle vara sämre än den som moder natur förser oss med; erfarenheten visar att det ofta förhåller sig tvärtom. Att framleva sin arbetsdag i verkstäder under jord eller i termostatreglerade kontor i skyskraper innebär i många avseenden mindre påfrestringar än att exempelvis odla sitt vin, bruka sin jord eller följa sillstimmens väg över Doggersbank. Bibelns ord om att äta sitt bröd i sitt anletes svett har som vi lätt kan notera mitt mycket av sin bokstavliga betydelse. I stället har vi fått problem som är både svårare att specificera och ofta även farligare än det tunga arbetet: risker för psykisk påverkan, ensidig förslitning, akuta eller kroniska förgiftningar, ärftlighetsförändringar, kombinerade skadeverkningar av olika slag osv. Arbetet måste därför ställas i relation till människans konstitution och beteendemönster, kraven måste ställas mot förmågan och de mänskliga begränsningarna.

Flera viktiga faktorer bör i detta sammanhang analyseras: buller och vibrationer, elektriska risker, giftiga ämnen, radioaktiv strålning, arbetshygieniska mätinstrument osv. Särskilt påfallande är emellertid, att det inte längre är tillräckligt att eliminera direkta risker. Man får försöka skapa bästa möjliga arbetsförhållanden även i övrigt; trivseln i arbetet betonas på ett helt annat sätt än tidigare. Det är vidare av värde att notera att ett samarbete mellan olika yrken, främst tekniker, läkare, psykologer och sociologer, får anses fundamentalt för att lösa uppgifterna och att ett sådant samarbete pågår och kommer att ytterligare byggas ut. En extra djupdimension — åt detta problem ger utforskandet av kosmos med hjälp av rymdpiloter, som ju vistas i människans hittills mest konstgjorda arbetsmiljö. Inom detta område har man onekligen klarat problem av stor svårighetsgrad.

Automationen och mekaniseringen tar bort många direkta risker men skapar andra problem: monoton, krav på snabbhet, ansvarskänsla, teknisk kunnskap. Kemiska ämnen med stor giftighet tränger ut till yrkesgrupper som inte tidigare i större utsträckning hanterat sådana ämnen; detta är särskilt påtagligt inom jordbruket. Att förebygga direkta risker är inte bara ett ansvar för teknikerna, även om det är hos dem som det mest påtagliga avgörandet ligger. Silikos är t. ex. en svår yrkessjukdom men den kan helt elimineras med tekniska åtgärder och kontrollerande dammätningar, om dessa kombineras med en positiv och kunnig medverkan från arbetaren. Sådan

medverkan krävs för övrigt i hög grad då det gäller olycksfall i arbetet. Internationella erfarenheter visar, att det inte föreligger en minskning av olycksfallen som svarar mot den tekniska standardhöjningen i övrigt; de tekniska möjligheterna har med andra ord inte utnyttjats så långt det går. Större och mera metodiska insatser krävs också både i utbildning och i uppfostran till ett bättre skyddsmedvetande. Människans inneboende möjligheter att bemästra farorna bör alltså kunna utnyttjas bättre än de nu gör.

Än så länge saknar vi i Sverige till stor del de forskningsmöjligheter på arbetslivets område, som på olika håll anses nödvändiga för den industriella utvecklingen i övrigt. Stor vikt läggs utomlands vid den tekniska förbyggande forskningen. Imponerande forskningscentra för teknisk, medicinsk och psykologisk forskning finns bl. a. i USA, Italien, Tyskland, Frankrike, öststaterna och — kanske mera förvånande — i Indien efter amerikanska förebilder.

— — —

Industriell nyinvestering kommer säkert att föregås av noggrann penetration av de faktorer, som rör samspelet mellan arbetsmiljön och människan. Det kommer att ha den fördelen att fabrikerna kan hållas moderna längre, vilket i länder med brist på arbetskraft — som fallet är i vårt land — även har betydelse ur rekryteringssynpunkt. Vid en internationell konferens i Paris föreslogs i våras att de motiveringar till sådana åtgärder, som forskningen fortlöpande förser oss med skulle bearbetas och göras tillgängliga i kurser för de industridirektörer och ekonomer, som beslutat om nyanläggningar. Ett annat förslag var att utbilda lämpliga specialister som kunde anlitas av industrien som konsulter vid detaljplaneringen. Förslagen är värda allt beaktande.

Utredning om yrkesskadeförsäkringen

Det har tidigare ej saknats upprepade insatser att sammanföra och "rationalisera" yrkesskadeförsäkringen, framför allt att eliminera socialförsäkringsbolagens ännu gällande rätt att meddela social yrkesskadeförsäkring. I och med riksdagens senaste behandling av denna fråga har socialministern fått bemyndigande att tillsätta en utredning rörande yrkesskadeförsäkringen med de direktiv som kunde vara att vänta. *Arbetet* skriver:

Utredningen skall ta sikte på att inordna yrkesskadeförsäkringen i samma enhetliga system som sjukförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggspensioneringen. Den skall också undersöka möjligheterna att åstadkomma gemensamma ersättningsgrunder för yrkesskadeförsäkringar och andra jämförliga socialförsäkringsersättningar.

Med socialministern kan man ifrågasätta klokskapen i att bevilja livräntor från yrkesskadeförsäkringen redan vid en tioprocentig invaliditet. Det måste vara riktigare att ägna rehabiliteringsfrågorna större uppmärksamhet. Redan nu har man hunnit långt i det avseendet, men det bör vara möjligt att komma åtskilligt längre om det bara ställs tillräckliga ekonomiska resurser till förfogande. På den punkten får ingen tvekan råda. En förnämlig rehabiliteringsverksamhet är först och främst en skyldighet mot den enskilde individen, men den är också i det långa loppet till fördel för hela samhället.

Med glädje noteras att socialministern är beredd att överväga förbättringar av försäkringsskyddet och att försöka trygga förmånernas värdebeständighet. Inte minst det senare är angeläget. Värde i en gång fastställda ersättningar har tyvärr för många urholkats på ett sätt som försatt dem i svår ekonomisk belägenhet. Vad man särskilt skulle vilja betona, när dessa frågor nu skall utredas, är att kommande lagstiftning tar hänsyn även till tidigare skadade. Problemet kan möjligen vara svårt att lösa, och kostnaderna blir kanske inte små, men det måste anses riktigt att bringa deras skadeersättningar upp i paritet med de som en ny lagstiftning fastställer.

Ett annat problem som utredningen får att brottas med är sambandet mellan yrkesarbete och skada, som ställt rättstillämpningen inför svåra gränsdragningsfall. Det bör kunna lösas lättare med den utformning som den nya sjukförsäkringen ser ut att få.

Ambitionen att försöka infoga yrkesskadeförsäkringen i det allmänna socialförsäkringssystemet och låta den förvaltas av de försäkringskassor som skall finnas för sjukförsäkringen och pensioneringen hälsas med tillfredsställelse.

Den ur medicinsk synpunkt omöjliga uppgiften att för vissa fall objektivt dra gränsen mellan yrkesskada och sjukdom kommer sannolikt att försvinna genom de förslag som väl är att vänta från utredningen. Liksom tidigare redan varit fallet i samband med införandet av den obligatoriska sjukförsäkringen kommer sannolikt även de reformer som är att vänta i anledning av den nu omskrivna utredningen att medföra en ytterligare minskning av de yrkesskadades tidigare privilegier.

Semester och fritid

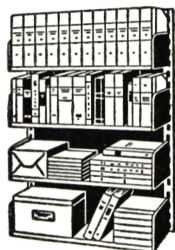
Det dåliga vädret är mer till skada för de semesterfirande på grund av den förargelse det åstadkommer än på grund av förmodad återverkan på den fysiska hälsan. *Svenska Dagbladet* tar upp fritidsfrågan i anknytning till den nu avslutade semesterperioden och skriver bl. a.

Semestrarna är nu i huvudsak över. Som följd av det dåliga vädret i större delen av landet har ledigheten för många kanske inte blivit vad man väntat. De som styrt kosan till sydligare länder har i regel varit lyckligare lottade, och de som ännu har någon ledighet kvar kan ju alltid hoppas. Hur som helst innebär dock semestern alltid en nyttig avkoppling, särskilt behövlig i vårt för det mesta så solfattiga land.

Mycket talar för att det i själva verket borde vara mer angeläget att nu satsa stort på en successiv utökning av femdagarsveckan än på förlängningen av den lagstadgade semestern med ytterligare en vecka. Den allt hårdare uppdrivna arbetstakten gör det önskvärt med en längre veckoslutsvila. I många fall är nu också arbetstiden på lördagen så kort, att den inte på ett rationellt sätt kan tillvaratas, och för de anställda, som ofta har långa resor till och från arbetet, kan det te sig föga meningsfullt att tjänstgöra endast några få timmar. Den pågående utvecklingen mot femdagarsvecka markerar en naturlig och riktig tendens.

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
arkiv
bibliotek
butiker
laboratorier
privatinredn.

Sparrings

Stockholm Ö.
Försälj.-avd.: Karlavägen 89
Tel. 67 36 50 — 67 76 75

SOCIALMEDICINSK TIDSKRIFT

Redaktion, expedition och annonsavdelning:
Villagatan 5, Stockholm Ö. Tel. 23 00 50 (växel).
Postgiro 1179.

Redaktör och ansvarig utgivare: Dr Erik Husmark.
Redaktionssekreterare: Överläkare Nils Brage Nordlander.

Prenumerationspris: helår kr. 20: —, halvår kr. 10: —. Studentprenumeration: helår kr. 10: —. Lösnummer kr. 2: 50.
Tidskriften utkommer med 10 nummer per år (1 per mån. utom juli och aug.).

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur SMT utan angivande av källan förbjudes.

ANNONSPRISER:

Omslagets andra och fjärde sida ..	Kr. 350: —
Helsida	„ 300: —
Halvsida	„ 175: —
Kvartsida	„ 90: —

mm-pris 90 öre pr enkel spalt
Spalthöjd 210 mm
Spaltbredd 70 mm
Sidans bredd 150 mm (2 spalter)